

bir sakız ağacının dibine yerleşmiştir. *Vilâyetnâme*'de Koyun Baba'nın Osmanlı'da da kerametler gösterdiği, etraf-taki bazı kimseler tarafından hoş karşılanmamakla birlikte olağan üstü olaylarla vefliliğini kanıtladığı anlatılır (s. 16-36).

Koyun Baba'nın giderek artan şöhreti Fâtih Sultan Mehmed'e kadar ulaşmış, Fâtih, Uzun Hasan üzerine sefere giderken Osmanlı'ya uğrayarak kendisini ziyaret etmiştir. *Vilâyetnâme*'de uzun uzadıya anlatılan bu ziyaret sırasında Koyun Baba Fâtih'i "Allah erlerinin şahı" diye nitelendirip onun Uzun Hasan'a galip geleceğini müjdelemiş, Fâtih de Koyun Baba'yı zamanın kutbu olarak gördüğüne ilişkin konuşmasından sonra kendisine etraftaki köyleri vakfetme ve büyük bir tekke yaptırma sözü vermiş, ancak Koyun Baba padişahın bu lutfunu kabul etmeyip yakındaki Kızılırmak üzerine bir köprü yaptırmasını rica etmiştir (s. 42-51; Gürel, s. 58-59; Ocak, s. 95). Bu sözü yerine getirmeye Fâtih'in ömrü yetmediğinden bu iş bir gece Koyun Baba'yı rüyasında gören II. Bayezid'e kalmıştır (bk. BEYAZIT II KÖPRÜSÜ).

Hayatının geri kalan kısmını müridlerini yetiştirerek geçiren Koyun Baba, türbesinin kitâbesinden anlaşıldığına göre 25 Muharrem 873'te (15 Ağustos 1468) vefat etmiştir. Rivayete göre öleceğini

müridlerine önceden haber vermiş ve türbesinin kâgir taşın yapılacağını Mahmud Dede adlı müridine bildirmiştir. Sözü edilen türbe Kızılırmak yakınında Ararat tepesi üzerinde bulunmakta olup üstü kurşun kubbeyle örtülüdür. Türbe II. Bayezid tarafından yaptırılmıştır (Evliya Çelebi, II, 181; Kâtib Çelebi, s. 625). Koyun Baba'nın bu türbesinden başka İstanbul'da Fatih ve Galata, Ankara-Kalecik, Edirne, Denizli, Konya ve Yugoslavya-Kalkandelen'de olmak üzere toplam yedi makam türbesi bulunmaktadır. Halk bu bölgelerdeki türbeler hakkında farklı inançlara sahiptir. Günümüzde de Koyun Baba'nın türbelerine halkın ilgisi yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Vilâyetnâme, Koyun Baba'nın XV. yüzyılda Osmanlı'da yaşamış bir Kalenderî şeyhi olduğunu ortaya koymaktadır. Ahmet Yaşar Ocak'a göre *Vilâyetnâme*'de Hacı Bektaş-ı Veli'den bahsedilmemesi ve Koyun Baba'nın Otman Baba ile olan arkadaşlığı, onun da Otman Baba gibi Hacı Bektaş geleneği dışındaki Haydarî olmayan Kalenderî'lerden olması gerektiği hususunu düşündürmektedir (*Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süflük*, s. 95). Ancak Evliya Çelebi'den itibaren verilen bilgilerden Koyun Baba'nın Hacı Bektaş geleneği içine dahil edildiği ve tekkesinde Bektaşî dervişleri yaşadığı anlaşılmakta (*Seyahatnâme*, II, 180), dolayısıyla sonradan Bektaşîler'ce benimsenmesi ihtimali ortaya çıkmaktadır. Hasluck, Evliya Çelebi'den hareketle Koyun Baba'nın yaşadığı şehrin bütün ahalisinin Bektaşî olduğunu, fakat tekkenin başka ellere geçtiğini ve Koyun Baba'nın da Pamuk Baba adını aldığı ifade etmektedir (*Bektaşîlik Tedkikleri*, s. 16).

Koyun Baba, halifelerinden Ali Koca'yı Tuna boylarında Vidin civarının iskân ve irşadiyle görevlendirmiştir. Ömer Lütfi Barkan, Niğbolu'ya bağlı Dervişler köyünün Koyun Baba dervişlerinden Ali Koca adlı dervişin zâviyesine padişah tarafından yapılan bağışlardan meydana geldiğini ifade etmektedir (VD, sy. 2 [1942], s. 298). Yine Vezirköprü'ye bağlı Gedegra'da dokuz kişilik bir Koyun Baba müridleri cemaatinin varlığı da bilinmektedir (Öz, LVII/219 [1933], s. 528).

BİBLİYOGRAFYA :

Vilâyetnâme-i Koyun Baba, M. Sabri Koz özel kitaplığı, tür.yer.; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 180-181; Kâtib Çelebi, *Cihannümâ*, Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 259, s. 625; F. W. Hasluck, *Bektaşîlik Tedkikleri* (trc. Râgib Hulûsi), İstanbul 1928, s. 16; Aysel Okan, *İstanbul Evliyalari*, İstanbul 1963, s. 183-187;

Hikmet Tanyu, *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara 1967, s. 219; Necati Seçkin, *Edirne Evliyalari*, Edirne 1971, s. 59; Özdemir Başaran, *Tarihi İle Osmanlı*, Ankara 1974, s. 49-56; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süflük: Kalenderîler*, Ankara 1999, s. 94-97; Zeki Gürel, *Koyun Baba*, Ankara 2000, s. 16 vd., 58-59, 166-167; M. Şakir Çıplak, *Osmanlı'da Erişimler Durağı Koyun Baba*, İstanbul 2001, s. 10 vd., 58-59; Mustafa Aşkar, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Ankara 2001, s. 178-179; Baki Öz, *Dünya'da ve Türkiye'de Alevi-Bektaşî Dergâhları*, İstanbul 2001, s. 62; Saim Savaş, *XVI. Asırda Alevilik*, Ankara 2002, s. 81-82; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", VD, sy. 2 (1942), s. 298; Mehmet Öz, "Tapu Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde İskân ve Nüfus (1485-1576)", *TTK Belleten*, LVII/219 (1993), s. 528; Hacı Yılmaz, "Bilinmeyen Bir Koyunbaba Menâkıbnâmesi Üzerine", *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sy. 11, Ankara 1999, s. 21-52; F. Babinger, "Koyun-Baba", *İA*, VI, 881.

HAŞİM ŞAHİN

KOYUN BABA KÖPRÜSÜ

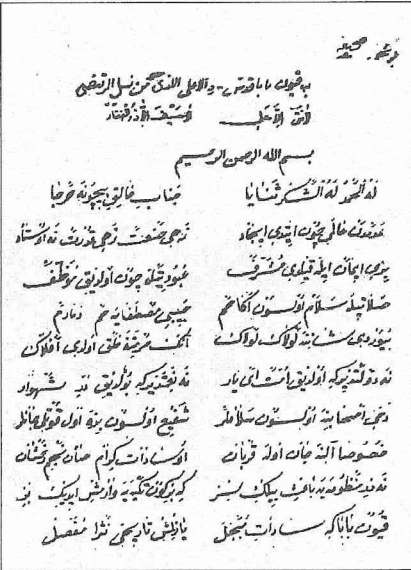
Çorum ilinin Osmanlı ilçesinde Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılan köprü (bk. BEYAZIT II KÖPRÜSÜ).

KOYUNOĞLU, Ahmet Rasih İzzet (1901-1974)

Devlet Demir Yolları başmüfettişi, özel müze ve kütüphane sahibi.

Konya'da doğdu. Sâhib Ata Fahreddin Ali soyundan, Koyunoğlu sülâlesindedir. Babasının adı İzzet, annesinin adı Nâciye'dir. İlk öğreniminden sonra Konya'nın tanınmış hocalarından özel dersler aldı. İstanbul'a giderek Halkalı Ziraat Mektebi'nde okudu. Kurtuluş Savaşı'na yedek subay olarak katılıp İstiklâl madalyası kazandı. Devlet Demir Yolları teşkilâtının çe-

Koyun Baba hakkındaki menâkıbnâmenin ilk sayfası (Çorum Hasan Paşa Ktp., nr. 1217)

Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu

Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu ve Konya evi olarak düzenlenen konutu

şitli kademelerinde idarî görevlerde bulundu. 1928 yılında gönderildiği Almanya'da üç yıl mesleğiyle ilgili araştırma ve incelemeler yaptı. Dönüşünde Devlet Demir Yolları'nda başmüfettiş oldu. Türk ocaklarının millî kültür ve medeniyet tarihine ait konularda başlattığı araştırma, derleme ve inceleme faaliyetlerinin tesiriyle kitap, etnografik ve arkeolojik eserler ve eşyalar toplamaya koyulan İzzet Koyunoğlu evlerindeki babadan kalma tarihî eşyayı bunlarla bir araya getirdi. Eski eserlere olan büyük merakı sebebiyle görevi icabı gezdiği yerlerde eline geçen yazma eser ve müzelik eşyaları evinde koruma altına aldı. Önceleri Türk halk edebiyatına dair eserlere ve cönklerle daha fazla ağırlık verdiği anlaşılmaktadır; daha sonra her konuda eser ve eşya topladı. 1956 yılında emekliye ayrılınca evinde meydana gelen müze ve kütüphaneyi düzenleyip araştırmacıların ve ziyaretçilerin istifadesine sundu. Yerli ve yabancı ilim adamlarınca bir araştırma merkezi olarak değerlendirilen bu ev Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi adıyla tanındı. İzzet Koyunoğlu, yabancıların çok yüksek fiyat tekliflerine rağmen müze ve kütüphanesini 4 Temmuz 1973 tarihinde Konya Belediyesi'ne bağışladı. Müzesinin müdürlüğünü yaptığı sırada 22 Eylül 1974 tarihinde vefat etti ve Konya Üçler (Türbe) Kabristanı'nda toprağa verildi.

Konya Belediyesi, Koyunoğlu'nun Topraklık semtindeki iki katlı evini aslına uy-

gun biçimde tamir ederek bir "Konya evi" şekliyle koruma altına aldı. Evin çevresi istimlak edilerek burada iki katlı modern bir müze ve kütüphane binası yapımına başlandı ve 2 Şubat 1984 tarihinde hizmete açıldı. 5000 m²'lik bir alan üzerine kurulan bina çağdaş müzecilik ve kütüphanecilik anlayışına uygun olarak düzenlendi. Toplam 3000 m²'yi bulan teşhir salonlarında 11.348 adet arkeolojik ve etnografik eser sunulmuştur. Yapının bodrum katındaki "Tabiat Tarihi" bölümünde mineraller, fosiller ve hayvanlar bulunmaktadır. Zemin katta yer alan "Anadolu Medeniyetleri" seksiyonunda Eski ve Yeni Taş çağları, Eski Tunç, Hitit, Frig, Klasik Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait arkeolojik, etnografik ve nümismatik eserler sergilenmiştir. Bu katın batı blokunda sanat galerisi, doğu blokunda ise 150 kişilik konferans salonu yer almaktadır. İdarî kısmın da bulunduğu üst katta Konya ve yöresine ait halı, kilim, cicim, seccade, el oyaları, giyim kuşam eşyaları, çeşitli el işleri sergilenmiştir. Rahleler, müzik aletleri, altın, gümüş, bronz, demir, cam ve ağaçtan yapılmış eşyalar, kahve ve hamam takımları, silâhlar, tablolar, yazma eserler, yazı takımı, murakka' ve levhaları, cilt, kâğıt ve minyatür örnekleri, tesbihler, tarikat eşyaları, saatler sistemli olarak yerleştirilen eşyalardandır. Bu katın batı blokunda yer alan kütüphane kısmında tasnif edilmiş 14.747 adet yazma ve basma eser bulunmaktadır. Bu sayı Selçuk Es'in başışladığı kütüphane, arşiv ve koleksiyonlarla, ayrıca belediye tarafından satın alınan Bozkırlı Mustafa Parlaktürk'ün kütüphanesiyle daha da artmıştır. Bunların tasnif ve teşhir çalışmaları devam etmektedir. Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi galerilerinde halkın elindeki eski eser ve müzelik eşyayı sergilemesine de imkân sağlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Önder, *Türkiye Müzeleri ve Müze-lerdeki Şaheserlerden Örnekler*, Ankara 1985, s. 148; a.m.f., *Türkiye Müzeleri*, Ankara 1995, s. 202-203; M. Orhan Bayrak, *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, İstanbul 1994, s. 445-446; Sadun K. Aksüt, "Konya'daki Hususî Koyunoğlu Müzesi", *Hayat Tarih Mecmuası*, III/9, İstanbul 1967, s. 22-24; Hasan Özönder, "İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi", *TK*, sy. 136-138 (1974), s. 228-234; "Koyunoğlu, Ahmed Rasih İzzet", *TA*, XXII, 257; "İzzet Koyunoğlu Müzesi", *YA*, VII, 5255.

HASAN ÖZÖNDER

KOZA HANI

Bursa Çarşısı içinde
Sultan II. Bayezid tarafından
XV. yüzyılın sonlarına doğru yaptırılan
büyük han.

Bursa'nın merkezinde Çarşı bölgesindeki Ulucami ile Orhan Gazi İmareti arasında bulunmaktadır. Eski kaynaklarda adı Yeni Han, Beylik Hân-ı Cedîd-i Âmire, Hân-ı Cedîd-i Evvel, Sîmkeş, Sırmakeş Beylik Kervansaray şeklinde de geçmektedir. Bazı kaynaklarda İpek Hanı olarak adlandırılan yer de burası olmalıdır. Hanın bir inşa kitâbesi yoktur. Fakat İstanbul'da II. Bayezid için inşa edilen büyük cami ve külliye Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki 911 (1505) tarihli vakfiye sûretine göre bu külliyenin evkafından olmak üzere hanın 895 Rebülâhîrinde (Mart 1490) yapımına başlanarak 896 Zilkadesinin 25'inde (29 Eylül 1491) açılışı yapılmıştır. Ancak Rıfık Melûl Meriç'e göre han İstanbul'daki külliye inşasından on yıl önceye ait olduğuna göre onun evkafından olamaz. Vakfiyede adı geçen kervansaray Koza Hanı değil yakınındaki Piriç Hanı olmalıdır. Yine Meriç'in tesbitine göre Koza Hanı'nın yeri muhtelif kimselerden 895 Rebülâhîrinde (Mart 1490) satın alınmıştır. Hanın mimarı Abdülahî b. Puladşah'tır. Kâzım Baykal, Bursa şer-

Koyunoğlu
Müze
ve Kütüphanesi -
Konya